

BUCOVINA ÎN TIMPUL PRIMUL RĂZBOI MONDIAL – CÂTEVA CONSIDERAȚII

MARIAN OLARU

Die Bukowina während des Ersten Weltkriegs – einige Betrachtungen

(Zusammenfassung)*

Der Verfasser des Artikels zeigt, wie die militärischen, politischen, sozialen und ökonomischen Ereignisse aus der Bukowina zwischen den Jahren 1914–1918 in der Nachkriegszeit empfangen wurden. Auf Grund veröffentlichter und unveröffentlichter Quellen werden die wichtigen Informationen über die militärischen Feldzüge zwischen 1914 und 1917 und die Art und Weise, wie diese die Entwicklung der Verhältnisse zwischen der kaiserlichen Verwaltung und den Provinzbürgern, zwischen den letzteren und den Besatzungstruppen des Zarenreichs beeinflussten, hervorgehoben. Im vorliegenden Artikel werden die Absichten der beiden Nachbarmächte gegenüber der Zukunft der Bukowina dargestellt: entweder eine Angliederung der Provinz an einen ukrainischen (galizischen) Staat unter österreichischem Schutz, oder eine Angliederung derselben als Teil Grossrusslands. Gleichzeitig werden aus dem Text des Artikels die Umstände, unter denen die politischen und nationalen Projekte der Rumänen und der Ukrainer ins Leben traten, sowie die Kräfte ersichtlich, die in der Vereinigung der Bukowina mit dem Königreich Rumänien (infolge der Entscheidungen des Nationalausschusses vom 27. Oktober und der Beschlüsse des Bukowiner Generalkongresses vom 28. November 1918) mit inbegriffen waren.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: der Erste Weltkrieg, der Österreichisch-Ungarische Kaiserstaat, das Herzogtum Bukowina, politisches und nationales Projekt, politische und nationale Eliten, Nationalbewegung, Parlament, politische Parteien, Grenze, Nation.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

O primă chestiune relevantă pentru subiectul abordat este aceea dacă războiul mondial din 1914–1918 era previzibil și în ce măsură era pregătită Bucovina pentru o asemenea confruntare. Cât privește prima parte a chestiunii, din informațiile culese din presa vremii din provincie, din memoriile edite sau inedite pe care le-am consultat, din informațiile de arhivă rezultă că izbucnirea războiului era previzibilă. Însă declanșarea Primului Război Mondial îi găsea pe bucovineni în plină luptă politică și națională. Experiența politică a administratorilor austrieci ai Țării Bucovinei îi îndemna să mențină o stare de continuă fărâmițare a mișcărilor politice și naționale din Ducat. În Bucovina se resimțeau reverberațiile disputei întreținute de Imperiul Țarist, care sprijinea mișcările naționale ale slavilor din Monarhia Dunăreană și, mai cu seamă, pe sârbii care doreau înființarea unei Serbii Mari¹. Această politică era menită a crea o contrapondere tendințelor austriece în Răsărit, de înființare a Ucrainei Mari din țările maloruse². În același timp, în primăvară și vara lui 1914, societatea bucovineană era cuprinsă de buruiana unui „politicianism netrebnic”, și nu ne gândim doar la români³. Temele care se regăsesc în presa vremii sunt atentatul de la Debrețin, unde, în februarie 1914, a explodat o „mașină infernală” în Palatul Episcopal de la Hajdudorogh și care l-a ucis pe episcopul rutean Iaczkovicz⁴, de încercarea contelui Rudolf von Meran, guvernatorul Bucovinei, de a îmbunătăți relațiile dintre Austria și Regatul României prin vizita la regele Carol I⁵, pentru a păstra România de partea Triplei Alianțe și lupta dintre „democrații” lui Aurel Onciul⁶ și „naționali”, în timp ce Iancu Flondor se retrăsese din viața politică. Din anul 1911, se aplica sistemul Ausgleich-ului bucovinean, în urma căruia românii își pierduseră întâietatea politică în Ducat, fapt care satisfăcea parțial cererile rutenilor și care întărea poziția în Dietă a celorlalte grupuri etnice din ducate, altele decât românii. Atunci, au fost aleși 13 deputați naționali, șase democrați și trei conservatori, care, împreună cu mitropolitul, întruneau

¹ Lucian Boia, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, București, Editura Humanitas, p. 32–35.

² Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1991, p. 354.

³ *Ibidem*, p. 338.

⁴ *Cazul de la Dobrițin*, în „Neamul Românesc”, București, anul IX, nr. 7, 23 februarie 1914.

⁵ *Contele Meran la Regele Carol*, în „Viața nouă”, Suceava, anul III, nr. 8, 21 februarie 1914, p. 4–5.

⁶ Aurel Onciul reluate în periodicul ieșean „Viața românească” (vol. XXXI, an VIII, 1913, p. 5–10) teza românizării Bucovinei, pe care o susținuse și în revista „Privitorul” (anul I, nr. 4, 15 mai 1902, p. 3).

23 de mandate pentru români, față de 17 mandate pentru ucraineni, 10 mandate pentru evrei, șapte pentru nemți și șase pentru polonezi. Președinte al Dietei a fost ales Alexandru Hurmuzaki și vicepreședinte Ștefan Smal-Stocki⁷. Cu o pondere importantă în organul legislativ provincial, românii nu puteau decide favorabil în cazul problemelor lor economice, sociale sau naționale, pentru că erau mai tot timpul în stare de divergență, naționalii cu democrații și conservatorii. Grație aceleiași reforme, ucrainenii și-au îmbunătățit reprezentarea în Dietă, dar erau și ei împărțiți în mai multe curente politice, nu de puține ori cu exprimări politice divergente în chestiunile politice ale Ducatului. În scrierile din epocă și în cele ulterioare sunt numeroase referirile la starea de inferioritate politică a ucrainenilor (rutenilor), determinată de o repartizare necorespunzătoare a mandatelor, cu mult sub ponderea înregistrată de recensământul austriac din 1910 și cu referire la „bunăvoința” pe care românii au avut-o din partea imperialilor.

Credința cea mai des răspândită la nivelul oamenilor obișnuiți, cu o valorificare ulterioară în scrierile memorialistice, dar prezentă în ziarele vremii, era aceea că vremuri tulburi sau rele aveau să vină, dovadă stând „semnele” de rău augur: în anul 1909, în Bucovina a fost secetă mare și brumă timpurie (la 1/14 octombrie); în 1910, pe la mijlocul lui ianuarie, a apărut pe cer o cometă iar în 18 spre 19 mai, de la orele 2 la 4 dimineața, a fost observată cometa Halley, care a determinat o adevărată psihoză colectivă; în anul 1911, în octombrie, a fost observată o altă cometă, care a fost văzută de la orele 22 și până dimineața; în 1912 a plouat foarte mult, încât s-au produs inundații cu mari pagube⁸ în agricultură, mai ales la culturile cerealiere (în ziarele vremii se preciza că, din 1864, în Bucovina, nu mai plouase așa de mult); anii 1913 și 1914 au fost ploioși, omizile au atacat masiv copacii iar molizii au fost atacați de larvele unor fluturi care au dus la uscarea multora dintre aceștia și prin Cernăuți a trecut un stol uriaș de lăcuste, spre Basarabia⁹.

În preajma declanșării Marelui Război, cel puțin la nivelul presei din acea vreme, precum și în memorialistica vremii, constatăm că Ausgleich-ul nu produsese efectele invocate de o parte a istoriografiei contemporane (cea mai mare parte de expresie germană). Partidele politice bucovinene erau învrăjbite unele cu altele, grupurile etnice erau nemulțumite de prea puținele drepturi și libertăți obținute până atunci și de politica de echilibru practică de autorități, care îi nemulțumea pe toți cei interesați din rândul elitelor naționale. Exista și o anumită categorie de susținători fervenți ai ordinii economice, sociale și ritualice din imperiu. Este vorba de acei „bucovineni” sau

⁷ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 337.

⁸ Constantin Ursache, *Condica cronică a Parohiei Frătăuții Noi*, în vol. Viorel Dutciac, *Cronica de la Frătăuții Noi*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2011, p. 50.

⁹ *Ibidem*.

beamteri, recrutați, mai ales, dintre cei pentru care existența Monarhiei Dunărene era condiția *sine qua non* a confortului lor social. Filo-austrieci prin convingere și poziție socială, aceștia au susținut, în principal, eforturile militare, economice și administrative ale imperialilor în Bucovina, pe timpul războiului, în timp ce grupurile etnice cu o pondere însemnată, după etapa inițială și de entuziasm a războiului, pe măsura prelungirii conflagrației, au îmbrățișat tot mai mult proiectul politic național ce presupunea despărțirea de Austria. Valorile specifice multiculturalismului bucovinean au fost, în bună parte, abandonate. Fidelitatea sau „trădarea” diverșilor supuși sau chiar învinuirea unor comunități etnice (ruteni¹⁰, români), a unor sate (Climăuți, Fântâna Albă) de colaborare cu ocupantul rus și chiar fidelitatea excesivă a unora dintre evrei pentru administrația austriacă sunt prezente în presa vremii, în memorialistică și în lucrări dedicate prezentării situației Bucovinei dintre 1914 și 1918.

La declararea stării de război între Astro-Ungaria și Serbia, la 28 iulie 1914, cum este firesc, cei cu sentimente de admirație pentru imperiu – aceștia nu erau puțini – au primit cu entuziasm vestea, crezând într-o „bine meritată corecție” ce trebuia aplicată sârbilor și în faptul că războiul ce urma să fie susținut de falnicele armate imperiale avea să dureze puțin. Acest lucru îl aflăm din următorul pasaj scris de Maximilian Hacman, într-un jurnal al său, rămas până acum inedit: „La întoarcerea noastră, fac propunerea să mergem în oraș pentru a afla dacă n-a sosit, eventual, deja răspunsul din Belgrad sau chiar decretarea mobilizării. Ajunși în apropierea Templului, ne bate la urechi melodia unui marș militar executat de taraful de muzică al Kaiserkioskului. Am înțeles! Și o ediție separată a «Tagblattului», pe care o iau din mâna unui străin din apropierea Kaiserkioskului, ne comunică lapidar – cum e textul – totul: împăratul a decretat mobilizarea parțială. Am rămas adânc emoționat și emoțiunea mea creștea la auzul cântecelor războinice, al strigătelor de «ura» ale mulțimii [care] umplea chioșcul și piața, deși, de-a dreptul vorbind, entuziasmul acesta zgomotos îmi părea ceva silit, să nu zic artificial, astfel că în emoțiunea mea se strecura și un pic de dezgust. Ne-am întors acasă și, culcându-ne, auzeam încă tot strigătele de «ura» ale tinerimii de stradă”¹¹. În ziua următoare, 26 iulie 1914, autorul amintit consemna: „Știrile din urmă [26 iulie 1914 – n.n.], ajunse tocmai la Cernăuți, aduc detalii din care înțeleg că,

¹⁰ Виталий Гайсенюк, *Репрессии австрийских властей против москвофилов буковины в годы первой мировой войны* [Retaliations of austrian authorities against moscowphiles in Bukovina during the years of the first world war], în „Codrul Cosminului”, Suceava, anul XX, nr. 2, 2014, p. 443–462.

¹¹ Maximilian Hacman, *Amintiri din Războiul Mondial, 25 iulie – 10 octombrie 1914*, mss., Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond 1586, p. 2.

răspunzând Sârbia în mod nesatisfăcător la ultimatumul Austriei, aceasta din urmă e silită să pregătească războiul inevitabil, declararea oficială de război urmând în curând. Citesc și despre manifestarea de simpatie «însuflețită și plină de entuziasm a mii de cetățeni» din seara trecută, precum și de o orațiune patriotică, nu mai puțin însuflețită, ce a ținut-o deputatul Benno Straucher aseară, în Kaiserkiosk și a trebuit să râd. *Vulgus vult decipi* – m-am gândit eu¹².

În ceea ce privește partea a doua a întrebării de mai sus, dacă Bucovina era pregătită pentru război, răspunsul nu este simplu. Întâi de toate, din dispunerea pe hartă a combatanților de pe Frontul de Răsărit, rezultă că Bucovina – provincie aflată la marginea de răsărit a Imperiului – era una dintre cele mai expuse atacului trupelor rusești. Acest fapt poate fi constatat de desfășurarea operațiunilor militare pe teritoriul Ducatului, de dese răsturnări de situație și de schimbare a stăpânirii austriece cu cea rusească, înregistrate pe parcursul anilor 1914–1918. Însă, la începutul operațiunilor, atenția militarilor austriece era concentrată pe sectorul militar din Galiția și Polonia, Bucovinei rezervându-i-se o poziție periferică, neimportantă pentru desfășurarea operațiunilor. Realitățile militare ulterioare aveau să contrazică această optică.

Cadrul juridic necesar care asigura funcționarea instituțiilor Ducatului Bucovinei și căruia i se supuneau locuitorii provinciei a fost asigurat de articolul 14 al Legii din 1867, care prevedea că, pe timpul cât Parlamentul nu se putea întruni, puteau fi emise decrete-legi care angajau răspunderea „întregului minister”. În acest fel, întreaga administrație civilă, în frunte cu guvernatorul Țării, se supuneau conducerii militare, adică treceau din subordinea Ministerului de Interne în cea a „vremelnicului comandament al armatei austriece, care opera în Bucovina”¹³. Pregătirea pentru război a început cu mult înainte de data declarării stării de război și a impus multiple măsuri, de la interzicerea unor drepturi și libertăți, până la mutarea administrației civile și a instituțiilor provinciale în timpul războiului (Vatra Dornei, Rădăuți și Câmpulung). Cu toate acestea, pe parcursul desfășurării războiului, nu puține au fost situațiile care arătau ineficiența acestor măsuri, înregistrându-se abuzuri numeroase făcute de către autoritățile austriece sau de către ocupanții ruși, ale căror victime au fost civilii nevinovați și neimplicați în vreun fel în operațiunile militare. Au fost multe procese de „trădare”, de „spionaj” sau „atitudine dușmănoasă”¹⁴; numeroase au fost și delatiunile,

¹² *Ibidem*, p. 3 („Masele vor să fie mințite”).

¹³ Teodor Bălan, *Suprimarea mișcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial, 1914–1918*, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovineană, 1923, p. 42.

¹⁴ Emilian Slușanschi, *Articole, amintiri, mărturii*, Ediție îngrijită și notă bibliografică de Liviu Papuc, cu un studiu introductiv de Ion Agrigoroaiei, Iași, Editura Tipo Moldova, 2011, p. 110. Autorul consemna următoarele: „Mai amintesc pentru azi că, [împreună] cu brigada [austriacă din Storojineț – n.n.] au fost escortați și opt țărani ruteni din Rarancea, împreună cu arendașul Eduard Winiarski, arestați pentru pretinsă înaltă trădare. I-am văzut în convoi. E vorba să fie judecați la Vijița de

rechiziționările de bunuri, animale, atelaje și chiar ale clopotelor de la biserici, precum și ridicarea de către austrieci a satelor de lipoveni de la Fântâna Albă și Climăuți¹⁵, sub acuzația de „trădare”. În același context menționăm și tratamentul brutal aplicat unora dintre evrei de către ocupanți ruși ai Bucovinei, pedepsirea de către austrieci a unora dintre români sau ruteni sub acuzația de „iloialitate”, pentru motivul că erau de aceeași religie cu soldații rușii și că ar fi colaborat cu aceștia.

Cât privește efectivele militare ce trebuiau să apere Bucovina, indiferent de concepția tactică și de dotarea tehnică a armatelor care s-au înfruntat, rezultă clar că austriecii nu se așteptau ca Bucovina să devină un teatru de operațiuni important, așa cum aveau să o dovedească înfruntările ulterioare. Conform dispunerii trupelor la începutul războiului, Bucovina trebuia apărată de militarii din Divizia 43, respectiv Regimentele 23 și 41 Infanterie, Regimentul 4 Dragoni și glotașii Brigăzii 35, cea mai parte a trupelor austriece fiind dispuse între Nistru și Prut, ajutate de 50 de jandarmi, 600 de milițieni și 80 de călăreți. Rezerva de trupe a fost masată la 10–20 km de graniță și era egală, ca efective, cu cele dispuse de-a lungul graniței. Cât de eficient a fost planul acesta o dovedește faptul că numai la câteva zile de la începutul efectiv al confruntărilor (6 august 1914 – st.n.), trupele ruse pătrundeau în Bucovina (10 august) și, pe 30 august 1914, Galiția și nordul Bucovinei era ocupate de ruși. Deficitul de trupe care ar fi trebuit să apere Bucovina a fost subliniat și de acțiunea lui Aurel Onciul și a lui Koko Wasilko de înființare a corpurilor de voluntari români și ruteni, bărbați cu vârste între 24 și 42 de ani, lipsiți de pregătire militară, care au fost risipiți la începutul lui 1915 de forțele militare ruse. Oricum, relieful muntos al provinciei a permis trupelor austriece să revină, în 1915, să reocupe teritoriile pierdute în 1914 (la retragere rușii cântau „Dorna voastră, moartea noastră!”). O nouă înfrângere a trupelor austriece

tribunalul marțial”. Pe 1 septembrie 1914, Emilian Slușanschi era martorul unei scene ce ținea de absurdul războiului: „De la Mihalcea, sat situat lângă Cernăuți, a sosit un transport de «prizonieri». Erau câțiva bărbați, partea cea mai mare, însă, femei și copii, unii dintre aceștia din urmă chiar la piept, în total 32 de persoane, însoțiți de câțiva polițiști rurali (țărani) din Mihalcea, înarmați cu ciomege și coase. Acești bieți oameni erau țărani «moldoveni» din satul Stroiești, situat în Basarabia, aproape de frontiera austriacă. Mi-au spus că veniseră înainte cu patru săptămâni la Noua Suliță la târg, unde au fost arestați, și de atunci sunt purtați neconținut din sat în sat. Erau, bieții, istoviți de atâta osteneală și foame ce duseseră”.

¹⁵ *Condica cronicală a Parohiei Frătăuții Noi*, în vol. Viorel Dutciac, *op. cit.*, p. 71. Cunoscând realitatea, părintele Ursachi scria următoarele: „Cei mai mulți dintre ei, care au făcut serviciu rușilor, nu mai sunt în sat, ci, la retragere, s-au dus cu rușii, așa că cei rămași aproape toți erau nevinovați, dară trebuiau să sufere pentru cei fugiți”. Ofițerii austrieci ar fi vrut să dea foc satelor Fântâna Albă, Climăuți și Camenca, pentru că le considerau vinovate de înfrângerile lor din 1914. S-a opus maiorul Daniil Pop, ofițer, care, după război, avea să fie general în Armata Română.

s-a produs în martie, soldată cu reocuparea Bucovinei, în iunie 1916. Rușii au rămas în provincie până în 1917.

Cât timp s-au aflat pe teritoriul Bucovinei, trupele imperiale ruse s-au dedat la numeroase abuzuri și jafuri, confiscări și rechiziționări, contribuind alături de trupele austriece și cele germane la secătuirea economică a provinciei¹⁶. În același timp, Revoluția rusă și dorința decidenților ruși, apoi sovietici, precum și a celor austro-maghiari de a realiza planuri expansioniste pe seama Regatului României, cu impact direct și asupra Bucovinei¹⁷, au contribuit la înrăutățirea climatului socio-politic și interetnic din Bucovina¹⁸. Mai ales pătrunderea ideilor bolșevice era cea care îi speria pe localnici¹⁹, cu mai mare impact în Cernăuți, unde erau numeroase unități militare ruse și unde „agitatori” ai Revoluției ruse au înființat filiale ale P.S.D.M.R., au editat periodice ce exprimau ideile Revoluției ruse, au sărbătorit ziua de 1 mai 1917 etc.

Înfrântă după contraatacul german din iulie 1917, armata rusă a început să se retragă din Bucovina la 1 august 1917, aruncând în aer, prin dinamitare, clădirile ridicate de stat. Trupele Puterilor Centrale au ocupat poziții strategice în Bucovina și, chiar dacă, în septembrie și octombrie 1917, rușii au încercat să reocupe pozițiile pierdute, la Volovăț, Vadul Vlădichii, Ruda și Rădăuți, înfrângerea lor era evidentă. La 5 decembrie 1917, au început negocierile între ruși și austrieci și, pe 10 decembrie 1917, a fost încheiat armistițiul de pe frontul românesc. Armata austriacă a ocupat cea mai mare parte a Ucrainei, nordul Basarabiei și era prezentă pe întreg teritoriul Bucovinei. La încheierea Păcii de la București, România a fost nevoită să evacueze trupele aflate pe teritoriul Bucovinei și, în locul lor, au venit trupele regimentelor nr. 29, 33 și 101 ale armatei austriece. În octombrie 1918, nota T. Bălan, pe teritoriul Bucovinei se aflau soldații din Regimentul nr. 203. În partea de sud, de la Siret și până la hotarul Galiției, erau legionarii ucraineni, comandați de ducele Wilhelm de

¹⁶ Sugestiv este și faptul că, după Primul Război Mondial, se dezbătea în Parlamentul României întregite despre împrumuturile forțate pe care autoritățile austriece le-au impus Fondului Religionar Ortodox din Bucovina, sume care nu au fost recuperate niciodată.

¹⁷ Ion Varta, *Bătălia pentru Bucovina în ajunul Unirii cu România (1913–1917). Documente inedite din arhivele din Federația Rusă și Republica Moldova*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2008, p. 181–201. Aici sunt prezentate memoriile lui B. Miller, A. Gherovschi și D. Vergun din anii 1916 și 1917.

¹⁸ Referitor la situația din România și la atitudinea românilor bucovineni față de evenimentele din Rusia, relevant este următorul pasaj: „După cum raporta Biroul de Informații britanic, vechea neîncredere și aversiunea la adresa rușilor s-au accentuat deosebit, mai întâi ca urmare a trădării guvernului țarist față de România”, apoi prin faptul că Rusia bolșevică nu și-a onorat „promisiunile referitoare la sprijinul militar” și, în sfârșit, prin „indisciplina și ilegalitățile” produse de trupele rusești. Cf. Larry Watts, *Fereștemă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, București, Editura RAO, 2011, p. 72.

¹⁹ Viorel Dutciac, *op. cit.*, p. 88.

Habsburg și, în Cernăuți, erau Regimentele 22 și 41²⁰. În partea de sud a Bucovinei, până în 18 martie 1918, s-au aflat și soldați români din subunitățile Batalionului 1 al Regimentului 9 Vânători²¹, care au fost apoi retrași. Situația acesta a fost privită cu adâncă durere de către românii bucovineni, după cum reiese din memoriile sau jurnalele invocate mai sus.

Chiar în condițiile în care Puterile Centrale dominau pe câmpurile de luptă ale Europei, au fost formulate diferite proiecte politice și naționale ce priveau viitorul popoarelor din cuprinsul Monarhiei Dunărene. Încă de la 30 mai 1917, cehii cereau transformarea Imperiului în confederație de popoare libere, polonezii voiau independența, slovenii, croații și sârbii doreau un stat al lor, iar ucrainenii revendicau Galiția. În 1917, aceștia reiterează proiectul de stat care ar fi cuprins Haliciul, Podolia, Volinia și Cholm. În 12 iunie 1917, deputatul Romanczuk cerea cuprinderea Bucovinei septentrionale și a Galiției Orientale într-un stat ucrainean. Nicolai Wassilko, cam în aceeași perioadă, voia și el constituirea unui stat sub oblăduire austriacă și care ar fi trebuit să cuprindă Bucovina integrală. Cum proiectul politic și național al polonezilor era în curs de înlăptuire, posibila protecție a austriecilor asupra Ucrainei era în pericol. La Brest-Litovsk, cererile delegației rusești nu au fost luate în seamă de Czernin. Tratatul ministrului de Externe al Austro-Ungariei au continuat, însă, cu delegația ucraineană²², care și-a restrâns cererile la o provincie autonomă a Galiției Orientale și a Bucovinei. În compensație, ucrainenii aveau să înceapă imediat exportul de cereale spre Austria. Situația aceasta a fost consacrată, în principiu, și de Consiliul de Miniștri al Austriei, din 22 ianuarie 1918, prezidat de către împăratul Carol²³. În anexele secrete ale păcii se preciza că austriecii se obligau să treacă prin Parlament, până la 15 iulie 1918, proiectul de constituire a unei „provincii ucrainene”²⁴. Cum acest proiect politic afecta grav dorințele polonezilor, guvernul Seidler a căzut. În locul lui a fost adus un guvern mai concesiv față de polonezi, condus de cancelarul Hussarek. În aceste condiții, cei cinci parlamentarii români de la Viena aflați, cum scria T. Bălan, în

²⁰ T. Bălan, *Bucovina în războiul mondial*, Extras din „Codrii Cosminului”. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă de la Universitatea din Cernăuți, Cernăuți, anul VI, 1929, p. 44–45.

²¹ Nicolae C. Popescu, *op. cit.*, p. 120. Paul Leu arată că unități ale armatei române au intrat în Suceava la 2 februarie 1918 și au fost nevoite să se retragă la 8 martie 1918. Cf. Paul Leu, *Gr. – Or. K.K. Obergymnasium din Suceava în întâmpinarea unirii Bucovinei cu România*, în „Suceava”. Anuarul Complexului Muzeal Bucovina”, Suceava, anul XXIX–XXX, vol. II, 2002–2003, p. 186.

²² Reprezentanții Rusiei îi considerau pe delegații ucrainenii, participanți la tratative, „delegați fără țară”, care posedau doar camerele de hotel. Apud T. Bălan, *op. cit.*, p. 44.

²³ T. Bălan, *op. cit.*, p. 81.

²⁴ *Ibidem*, p. 82.

două organizații politice, aveau să se pronunțe mai întâi prin vocea lui Isopescu-Grecul, că „stăm pe punctul de vedere al Bucovinei nedezmembrate”²⁵. La 4 octombrie 1918, același Isopescu-Grecul afirma: „Și noi, cei patru milioane de români din Monarhia Austro-Ungară, cerem autonomia noastră în cadrul Austriei”, iar deputatul Gheorghe Sârbu îl completa: „Toți românii Monarhiei Austro-Ungare cer să fie uniți într-o provincie națională autonomă”²⁶. În acest context, deputatul român Aurel Onciul, austrofil convins, și-a susținut cu tenacitate ideea că pentru români și România „singura salvare este Austria”²⁷, cerând chiar întregirea națională în cadrul Monarhiei Habsburgice. Pentru aceasta el s-a servit de mijloacele pe care le avea la îndemână.

Încercând să salveze Monarhia de la disoluție, împăratul Carol de Habsburg a lansat manifestul *Către popoarele mele credincioase*, în ziua de 3/16 octombrie 1918²⁸. Acesta a avut un efect devastator, toate națiunile din Imperiu l-au repudiat, fiecare dintre ele urmărind propriul proiect politic național-identitar. Reamintim că manifestul lui Carol al IV-lea, așa cum avea să fie explicat și de pozițiile ulterioare ale primului-ministru Hussarek și ale altor oficiali austrieci, se referea la statele austriac, maghiar, ceh, iugoslav, polonez și ucrainean și nu avea în vedere, în niciun caz, și situația celor șase milioane de români din Imperiu. Transilvania avea să rămână Ungariei, împreună cu o parte din Banat, cealaltă parte a Banatului trebuia să revină Iugoslaviei și Bucovina avea să fie dată Ucrainei vestice²⁹. Ca reacție, la 17 octombrie 1918, românii din Viena constituie Consiliul Național Român, al cărui

²⁵ *Ibidem*, p. 83.

²⁶ *Ibidem*, p. 84.

²⁷ *Ibidem*, p. 84–85

²⁸ „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 1, 22 octombrie 1918, p. 5. Pentru că în istoriografie există discuții dacă Manifestul împăratului Carol al IV-lea se referea la Austria, ca federație ce trebuia să cuprindă state autonome, reproducem următorul pasaj: „Austria va deveni, în sensul dorinței popoarelor ei, un stat federativ, în care fiecare popor să formeze o comunitate de stat proprie, în cuprinsul teritoriului său. Acesta nu prejudiciază întru nimica împreunarea ținuturilor polone ale Austriei cu statul independent polon. Orașul Triest, cu împrejurimile lui, primește, în conformitate cu dorința populației sale, o poziție deosebită. Această nouă alcătuire, prin care integritatea țărilor coroanei sfinte a Ungariei nu se atinge deloc, va trebui să asigure fiecărui stat național independența sa. [...] Cât timp reorganizarea aceasta nu va fi împlinită pe calea legilor, rămân nealterate instituțiile actuale, spre apărarea intereselor obștești. Guvernul actual e însărcinat să facă imediat toate lucrările pregătitoare spre clădirea noii Austrii. Către popoarele mele, pe al căror drept suveran de liberă dispoziție se va întemeia noul stat, se îndreaptă chemarea mea, să conlucreze sfaturile naționale – compuse din deputații din Parlament ai fiecărei națiuni – care să reprezinte intereselor naționale unul față de altul, precum și față de guvernul meu. Deie Dumnezeu ca patria noastră, întărită prin concordia între națiunile care o compun, să iasă din vijeliile acestui război ca o ligă de popoare libere”.

²⁹ Pavel Țugui, *Primul Război Mondial și reîntregirea României, năzuințe, fapte, idei*, București, Editura Academiei Române, 2014, p. 60.

președinte a fost Constantin Isopescu-Grecul. Acesta s-a prezentat în audiență la împărat, la 18 octombrie 1918, și a arătat că deputații români „refuză menținerea Transilvaniei în cadrul Ungariei și a Bucovinei în cadrul Ucrainei”³⁰. Aceasta schimbare de atitudine a parlamentarilor români din Bucovina era „târzie și amară” – crede Pavel Țugui – și ea avea darul să îi alăture „demersurilor politice românești de amploare, din marile metropole europene și S.U.A.”³¹.

La 22 octombrie 1918, cei cinci deputați români din Parlamentul de la Viena, reprezentând Bucovina, și-au prezentat poziția, impulsionați fiind de atitudinea împăratului și a cercurilor oficiale din capitala imperiului față de români. Deputatul Isopescu-Grecul, susținând dreptul la „autodeterminare și independență” al românilor din Austria și Ungaria, încheia discursul intonând prima strofă din cântecul „Deșteaptă-te, române!”. Deputatul socialist Gheorghe Grigorovici, afirmând dorința de unire a românilor, considera că oricare soluție ar fi fost adoptată, ar fi fost una viabilă: fie unirea Regatului Român și a provinciilor locuite de români cu Austria, într-un stat federalist, fie unirea românilor din Monarhia Dualistă cu Regatul Român. În mod deosebit, ne reține atenția faptul că Gheorghe Grigorovici sublinia că Bucovina trebuia restituită patriei de la care fusese smulsă sau „cumpărată”, contrar oricărui drept al ginților și că „din țară românească ce a fost, Bucovina, pe cale artificială, a devenit țară poliglotă”³². Din aceeași declarație a deputatului Grigorovici în Parlamentul de la Viena, publicată de „Glasul Bucovinei”, reproducem următoarele: „În cele 14 puncte enunțate de Wilson se găsesc alături două idei: autonomia popoarelor subjugate și restituirea țărilor răpite [...]. În cadrele acestea și în baza acestei concepții trebuie procedat, se înțelege, și cu Bucovina, ca și cu Alsacia și Lorena. [...] În felul acesta și în baza acestei idei ar trebui să se întoarcă la țara-mumă și Bucovina întreagă, care a fost despărțită de România într-un mod detestabil din punct de vedere al dreptului internațional”³³. În aceeași zi, în numele nemților din Bucovina a vorbit deputatul Keschmann, care a arătat că nemții din Bucovina doresc „să împartă soarta românilor”. Nicolai Wassilko, în numele ucrainenilor, a cerut plebiscit.

Activitatea românilor bucovineni, bine cunoscută, atât în Monarhia Dualistă, în Regatul Român, Basarabia sau Bucovina, s-a circumscris unor rapide schimbări de situație, determinate de prăbușirea marilor imperii și afirmarea națiunilor. În trecut

³⁰ *Ibidem*, p. 61.

³¹ *Ibidem*.

³² Apud T. Bălan, *op. cit.*, p. 91.

³³ „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 4, 1 noiembrie 1918, p. 50–51.

menționăm constituirea Secției Militare a Consiliului Național Român de la Viena, înființarea Senatului Central al Ofițerilor și Soldaților Români și apariția ziarului „Timpul Nou”. Foaia Soldaților Români, Organ al Senatului Central al Ofițerilor și Soldaților Români de la Viena, înființarea legiunilor române de la Praga, din Italia și din Rusia, activitatea exilului românesc din Franța, Italia și S.U.A. etc.

Căderea frontierelor Dublei Monarhii și situația extrem de complicată a națiunilor care formaseră Imperiul, la sfârșitul lui octombrie și începutul lui noiembrie 1918, au îngreunat legătura cu Cernăuții a membrilor Consiliului Național Român de la Viena. Totuși, Constantin Isopescu-Grecul a reușit să comunice telegrafic cu liderii mișcării naționale a românilor de la Cernăuți, încât s-a putut face o raliere a deputaților bucovineni din Viena cu acțiunile românilor bucovineni de la Cernăuți³⁴, după cum afirma T. Bălan. Aceștia au fost cuprinși în Consiliul Național (este vorba de Constantin Isopescu-Grecul și Teofil Simionovici care, fiind împiedicați de evenimentele din teritoriile poloneze, hotărâsc să se întoarcă la Viena. Ei au aderat la moțiunile adoptate la 4 noiembrie 1918, printr-un curier trimis la Alexandru Hurmuzaki³⁵).

În Bucovina, datorită evenimentelor, o serie de primari din partea de sud a Bucovinei au cerut sprijinul autorităților militare române. Astfel, la 23 octombrie 1918, ca urmare a hotărârii Consiliului Comunal din Gura-Humorului și a primarului Titus Winzinger, o delegație s-a prezentat la Comandamentul Militar din Fălticeni, cerând sprijin în acțiunea de unire a Bucovinei cu România. Delegația a fost condusă de țăranul Gheorghe a lui Pricop Netea³⁶. Apeluri pentru a trimite sprijin militar au mai fost primite din Ițcani și Suceava. Ca urmare, primul-ministru Alexandru Marghiloman a dispus, pe 5 noiembrie 1918, intervenția unor detașamente de jandarmi și de cavalerie³⁷.

La 12 octombrie 1918, în condițiile căderii Imperiului Austro-Ungar, un număr mare de intelectuali români, în frunte cu Sextil Pușcariu, s-a reunit în casa medicului Isidor Bodea, directorul Spitalului de Copii din Cernăuți. Discutându-se situația politică din Imperiu, aceștia ajung la concluzia că trebuie să se organizeze „pentru a

³⁴ În „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 48, la rubrica *Ultima oră*, aflăm că „în momentul de față, când încheiem foaia, sosește la adresa d-lui baron Alexandru Hurmuzachi, următoarea telegramă din Viena, cu data de 27 oct.: «Fiind nevoiți să rămânem în Viena, vă rugăm să dați cetire următorului salut al nostru către adunare: în ajunul unui viitor mai fericit al neamului nostru, salutăm cu căldură manifestarea de astăzi, dorind din toată inima împlinirea năzuințelor noastre. Simionovici, Isopescu»”.

³⁵ Radu Economu, *Unirea Bucovinei*, București, Editura Fundației Culturale, 1994, p. 9.

³⁶ Nicolae C. Popescu, *op. cit.*, p. 123.

³⁷ Radu Economu, *op. cit.*, p. 15.

întâmpina evenimentele politice care se întrezăreau³⁸. Tot atunci, s-a hotărât înființarea unui ziar românesc, denumit „Glasul Bucovinei” de către Vasile Bodnărescu, care avea să fie condus de Sextil Pușcariu. În numărul 2, la 25 octombrie 1918, a fost publicată convocarea deputaților bucovineni din Parlamentul vienez și din Dieta Bucovinei, a primarilor și a reprezentanților tuturor stărilor sociale din sate și orașe³⁹. În articolul *Dumnezeu s-o ierte!*, redacția „Glasului Bucovinei” face un inventar al stărilor de lucruri care îi aduseseră pe românii bucovineni la ideea despărțirii de Austria, dintre care enumerăm: „mijloacele diplomatice atât de imorale, spre a spori hotarele unui vechi și glorios imperiu” în anul 1775; ajunși sub stăpânirea austriacă, moldovenilor „li s-au dat asigurări liniștitoare că vor putea trăi în deplină libertate, că nu li se va crea o situație inferioară față de ceilalți cetățeni ai Monarhiei, că în țara acesta nu se va admite nicio schimbare în detrimentul vieții culturale și naționale”, drept care moldovenii s-au străduit să devină buni patrioți austrieci, iar țara a fost schimbată în defavoarea lor, în timp ce ei au „încetat din capul locului de a fi stăpânii țării”, pentru că „administrația a încăput pe mâini străine”; „cu onoruri au fost înzestrați dintre noi doar cei slabi de înger, renegarea și lipsa de dragoste de neam în rândurile noastre, care deformează caracterele, trecând de obicei în ochii ocârmuitorilor de o mare virtute”; li s-a luat dreptul de a „întocmi biserica noastră după placul nostru, congresul ei a fost dizolvat încă înainte de a-și începe activitatea, episcopii ei au fost siliți tot mai mult de a se supune dictatului guvernului, cu averea noastră bisericească guvernul gospodărește cum vrea. Noi am ajuns străini în biserica strămoșilor noștri, care astăzi românească nu mai este”; „părerea noastră nu ne-am putut-o rosti niciodată cu toată hotărârea, căci de cele mai multe ori n-am putut alege deputat pe cine n-a fost ocrotit de baioneta jandarmului străin”; „românului nu-i este îngăduit să-și facă în școală toată instrucția în limba maternă. Acesta este un privilegiu al concetățeanului german, polon, ceh sau italian, inadmisibil până acum pentru românul bucovinean”⁴⁰. În același număr al periodicului „Glasul Bucovinei” a fost publicat și *Apelul răzeșimii*, prin care se „protestează cu toată energia contra oricărei

³⁸ T. Bălan, *op. cit.*, p. 96.

³⁹ „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 2, 25 octombrie 1918. Textul convocării era următorul: „Reprezentanții partidelor politice române din Bucovina s-au întrunit zilele trecute la Cernăuți și au hotărât să convoace, pe ziua de duminică 27 l.c., orele 3 p.m., în Palatul Național, o adunare la care vor participa deputații români din Parlament, foștii deputați din Dietă și primarii români din întreaga țară. La adunarea aceasta vor lua parte și ceilalți intelectuali români, după ce vor fi ridicat biletele de legitimație de la Dimitrie Bucevschi, la Societatea Tipografică (Palatul Național). Adunarea se ține în baza paragrafului 2 al Legii de întruniri, deci invitarea-legitimație trebuie prezentată la intrare”.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 18–19.

înstrăinări a pământului strămoșesc”. Acest document aducea în discuție procesul de deznaționalizare a satelor românești dintre Prut și Nistru și era menit să se opună proiectului unui stat ucrainean care ar fi trebuit să cuprindă partea septentrională a Bucovinei. *Apelul* cerea ca românii bucovineni să își hotărască soarta împreună cu frații din Transilvania, Maramureș, Crișana și Banat, considerând că, odată ce hotarul cu Galiția ar fi fost închis, și sporirea ucrainenilor în Bucovina ar fi încetat⁴¹.

La 27 octombrie 1918, la orele 15 și 20, sub conducerea lui Dionisie Bejan, s-a deschis Adunarea Națională, la care au participat 300–400 de persoane, în Palatul Național al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Președinte al Adunării Naționale a fost ales Iancu Flondor. Dori Popovici a propus Adunării Naționale și aceasta a votat în unanimitate următoarele moțiuni: „I. Reprezentanții poporului român din Bucovina, întruniți astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară în puterea suveranității naționale Constituantă a acestei țări. II. Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent și va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria. III. Spre a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură strânsă cu toți românii, Constituanta instituie un Consiliu Național de 50 de membri. IV. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare care ar ținti la știrbirea Bucovinei; dorește, însă, să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare⁴². Consiliul Național l-a avut în frunte pe Dionisie Bejan, în calitate de președinte, și a instituit Comitetul Executiv (guvernul Bucovinei), în frunte cu Iancu Flondor⁴³, compus din 14 secretari de stat⁴⁴. Au fost aleși în lipsă Alexandru Hurmuzaki și Aurel Onciu (ambii se aflau la Cernăuți) – primul considerând că prin participarea sa l-ar fi trădat pe împărat (fusesse mareșal al Țării), iar cel de al doilea credea că viitorul Bucovinei era cel preconizat de imperiali și anume o înțelegere cu ucrainenii. Tot în lipsă, au fost aleși și Constantin Isopescu-Grecul și Teofil Simionovici, aflați la Viena, în condițiile precizate mai sus.

⁴¹ „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 2, 25 octombrie 1918, p. 22.

⁴² *Idem*, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 35–36.

⁴³ *Ibidem*. Cu această ocazie Iancu Flondor a ținut următorul discurs: „Domnilor, o iobăgie de aproape un secol și jumătate, pe cât de dureroasă, pe atât de rușinoasă, e pe sfârșite. Poporul român din Bucovina e pe cale a șterge și a lepăda lanțul care i-a ferecat sufletul. Liberi, în puterea suveranității noastre, D-Voastră veți hotărî, astăzi, ce veți afla de bine pentru un viitor fericit și fâlnic al neamului românesc din Bucovina. Dară să nu uităm, domnilor, că acest moment înălțător s-a născut din suferinți grele și adâncă jale și e sfințit cu sângele abundent al eroilor noștri. Vă provoc să vă sculați în picioare, ca semn de juruință că nu-i vom uita niciodată și că ne vom arăta totdeauna demni de sacrificiul lor. Închei cu rugămintea fierbinte: deie Dumnezeu ca momentul acesta mare și acelea care vor urma să afle în rândurile noastre numai suflete mari”.

⁴⁴ Așa cum avea să fie publicat în „Monitorul Bucovinei”, anul I, nr. 1, din 14 octombrie 1918.

În timpul cât se desfășura Adunarea Națională, s-au strâns cam 1 000 de bucovineni, care s-au deplasat pe străzile orașului Cernăuți, cântând cântece naționale, oprindu-se în fața Palatului guvernatorului și a Primăriei orașului, unde s-a desfășurat steagul tricolor. În fereastra Palatului Național a fost arborat Tricolorul, iar Dionisie Bejan a afirmat: „Acum slobozește, Doamne, pe robul tău, căci îmi văzură ochii mântuirea neamului”⁴⁵. Prima ședință a Consiliului Național s-a ținut în după-amiaza aceleiași zile, în care au fost dezbătute chestiuni precum: raporturile cu autoritățile austriece, constituirea secțiilor Aprovizionare și Administrativă, alcătuirea delegației ce urma să se deplaseze la guvernator⁴⁶ etc. În aceeași zi, reprezentanții germanilor din Bucovina, adunați sub conducerea lui dr. Khohlruess, au adoptat în unanimitate o moțiune prin care se pronunțau fie pentru păstrarea „cadrelor vechi ale țării acesteia”, fie să urmeze „împreunarea cu Ardealul și Banatul”, alături de români⁴⁷. Hotărârile Constituantei au fost aduse la cunoștință guvernatorului Etdorf a doua zi, pe 28 octombrie 1918, de o delegație compusă din Iancu Flondor, Gheorghe Sârbu și Dori Popovici. Atunci, delegația românilor bucovineni i-a cerut lui Etdorf să predea puterea, să ceară retragerea românilor din armata imperială și aducerea lor acasă. Etdorf a căutat să poarte discuțiile cu delegația românilor în spiritul manifestului imperial și a fost interesat de posibila intervenție a unei armate străine în Bucovina, refuzând oferta lui Sârbu de a se ocupa de aprovizionarea populației. Iancu Flondor a cerut ca, până la venirea trupelor române, jandarmii austrieci să ocrotească Consiliul Național Român. Așteptând alte evenimente pentru a acționa, guvernatorul Etdorf a informat guvernul central și a propus evacuarea funcționarilor la Stanislav. Cum se aștepta rezultatul întrevederii delegației Consiliului Național Român cu Etdorf, următoarea ședință a fost planificată pe 28 octombrie 1918, însă, datorită evenimentelor din Bucovina, ea a fost ținută abia pe 12 noiembrie 1918⁴⁸. Între timp, membrii Consiliului Național Român au fost nevoiți să treacă în clandestinitate.

În perioada cuprinsă între 2 și 11 noiembrie 1918 s-au petrecut o serie de evenimente care arată îndârjirea cu care ucrainenii și românii au luptat pentru împlinirea propriilor proiecte naționale, în care Bucovina era cuprinsă fie parte a unei Galiții sau a unui stat ucrainean –, proiect care avea și sprijinul imperialilor aflați în ultimele lor zile de autoritate sau mai bine zis fără nicio autoritate în provincie –, fie ca

⁴⁵ „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 37.

⁴⁶ Radu Economu, *op. cit.*, p. 10.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 48.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 10.

parte a Regatului României, situație favorizată de existența unei autorități statale care a acționat la îndemnul Puterilor Asociate și Aliate pentru unire, în consens cu imensa majoritate a românilor și a unora dintre etniile Bucovinei.

Pe 9 noiembrie 1918, o companie austro-ungară din Regimentul 8 Honvezi – Lugoj, condusă de Ilie Lazăr, se afla în Cernăuți și ea a arborat Tricolorul pe Primăria orașului și a organizat patrule pentru menținerea ordinii periclitată de legionarii ucraineni.

La chemarea unora dintre autoritățile îndrituite din Bucovina și a Consiliului Național Român, soldații Diviziei a VIII-a, condusă de Iacob Zadik, intră în Bucovina și pe 10 noiembrie aceste trupe se aflau la Corovia. În ziua de 11 noiembrie 1918, la orele 12, trupele române au intrat în Cernăuți, pe trei coloane. În aceeași zi, la orele 14, generalul Zadik a fost întâmpinat la sediul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina de românii conduși de Iancu Flondor.

Rezoluția Congresului General al Bucovinei, adoptată la 28 noiembrie 1918, consacră „unirea pe vecie” a Bucovinei cu România. Împlinirea proiectului politic și național de unire a Bucovinei cu România nu a fost bine apreciat sau primit de o parte dintre ucraineni, care au încercat, la 17 noiembrie 1918, să organizeze o așa-numită „republică” la Coțmani, condusă de un comitet, în frunte cu preotul Catereniuc. Ofițerii români trimiși să asigure ordinea în zonă i-au urcat pe membrii comitetului de la Coțmani în două căruțe și i-au trimis la Cernăuți, la generalul Iacob Zadik. Să notăm că speranțele ucrainenilor din Bucovina se corelau, în timp și spațiu, cu acțiunile bolșevicilor din Rusia și ale lui Cristian Rakovski, de cooperare ruso-maghiară pentru destructurarea României⁴⁹. Agitatorii bolșevici și naționaliștii ucraineni, împreună cu toți nemulțumiții de căderea Imperiului Austro-Ungar au opus rezistență față de măsurile care erau luate de către autoritățile române venite în Bucovina, criticându-le pentru că erau luate prea în pripă și că nu țineau seama de realitățile etno-demografice sau de tradițiile birocratice din provincie⁵⁰. În același timp, pe fondul participării României la tratativele de pace de la Paris, o parte dintre adversarii unirii, între care cei mai mulți erau reprezentanți ai unor grupuri etnice din Bucovina (evrei, ucraineni ș.a.), au căutat să slăbească poziția de negociere a României și să prezinte nefavorabil situația din provincie, pentru a obține condiții mai bune pentru proiectele lor politice și naționale, valorificate ulterior de extremismul național ce s-a manifestat în perioada interbelică.

⁴⁹ Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 76–80.

⁵⁰ O serie dintre argumentele vehiculate de adversarii unirii Bucovinei cu România se regăsesc în presa rusă sau bolșevică din Cernăuții anilor 1917 sau 1918 și în documentele ulterioare ale Internaționalei Comuniste privitoare la România.

În acest context, nu putem să nu consemnăm și o anumită opacitate a autorităților românești față de unele cereri ale noilor cetățeni ai Regatului și tendința politicianilor români de a neglija specificul provinciei și de periferizare a acesteia în raport cu centrul politico-administrativ, Bucureștii. Așa se explică faptul că, prin anii '30, au apărut și în rândul românilor bucovineni manifestări de evocare a bunelor rânduieli din vremea austrieilor.

Desfășurarea războiului pe teritoriul Bucovinei a provocat imense pagube materiale și a dus la numeroase pierderi de vieți omenești. Din păcate, nici până acum nu se știe care a fost tributul de vieți omenești pe care Bucovina l-a plătit între anii 1914 și 1918. În același timp, desfășurarea războiului pe teritoriul Bucovinei a pus în evidență slăbiciunile administrației civile și militare austriece din provincie, fapt evidențiat de comportamentul brutal sau jignitor al unor funcționari, care îi tratau pe unii dintre cetățenii provinciei după apartenența etnică sau religioasă. Acest fapt, precum și aplicarea parțială sau pătinitoare a legislației, cu toate consecințele ce decurg de aici – numeroase procese de „trădare”, condamnările nedrepte, deportarea unor cetățeni ai Bucovinei în lagăre din interiorul Imperiului, numeroasele rechiziționări de bunuri și produse etc. – au contribuit la erodarea mitului „bunului supus austriac” și a proverbialei eficiențe a birocrăției austriece (în timp de război, contemporanii găseau numeroase asemănări cu cea instituită de Imperiul Rus în teritoriile cucerite). În același timp, comportamentul unor funcționari austrieци a pus la grea încercare cunoscuta toleranță și înțelegerea interetnică existente în provincie. Aceasta a contribuit la radicalizarea pozițiilor grupurilor etnice existente în Bucovina, care au acordat o atenție sporită proiectelor lor naționale, contribuind în acest fel la slăbirea Imperiului, formarea statelor sau întregirea celor existente pe ruinele acestuia, între care și România. Ulterior, mișcările extremiste naționale au folosit drept argumente stările de lucruri din timpul Primului Război Mondial și de la începutul perioadei interbelice.

În condițiile dificultăților ivite în integrarea provinciilor unite cu Regatul României⁵¹, între care și Bucovina, au apărut reacții nostalgice și resentimente mai ales între cei care regretau căderea Imperiului Austro-Ungar. Astfel, tarele stăpânirii austriece au fost atenuate sau uitate de cei ce trăiseră în Imperiul dualist. Chiar și apariția granițelor statelor naționale în centrul și răsăritul Europei era un bun prilej pentru a aminti de libertatea de mișcare între Cernăuți și Viena, ce existase până la 1918, după aceea împiedicată de numeroasele vămi.

⁵¹ Proces pe care îl regăsim la toate statele formate sau întregite după 1918.

Marian Olaru
